

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικό σημείωμα	11
ΧΑΡΙΛΑΟΣ Κ. ΖΑΡΑΓΚΑΣ	

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Κινητικός έλεγχος και νοητική απεικόνιση: Οι κοινοί καθοριστικοί παράγοντες της αθλητικής και της καλλιτεχνικής δραστηριότητας	21
ΧΑΡΙΛΑΟΣ Κ. ΖΑΡΑΓΚΑΣ	

Το γένος/φύλο, η εικονογράφηση και ο αθλητισμός/αγώνας/παιχνίδι σε αφηγήματα της παιδικής λογοτεχνίας	59
ΜΑΡΙΑΝΑ ΣΠΑΝΑΚΗ	

Η φιλοσοφία του ποδοσφαίρου μέσα από κείμενα νεοελλήνων λογοτεχνών	71
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΚΟΡΗΣ	

Αθλητισμός και τέχνη: Ένας διάλογος «κρυμμένος» στα βιβλία της Α΄ και Β΄ Γυμνασίου	81
ΣΤΥΛΙΑΝΗ ΜΠΙΚΑ	

Ολυμπιακά γραμματόσημα 1896-2016: Ένας μικρόκοσμος τέχνης, ιστορίας και ολυμπιακών αξιών	93
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΖΑΧΡΗΣΤΑ	

Τέχνη και αθλητισμός: Αθλητικές παραστάσεις στην αρχαία ελληνική αγγειογραφία	107
ΟΥΡΑΝΙΑ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ	

Αθλητισμός και θέατρο σκιών: Η καλλιτεχνική και παιδαγωγική διάσταση	117
ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ	

Αθλητισμός και ελληνικός κινηματογράφος: Η απεικόνιση του ποδοσφαίρου στις ταινίες του παλιού ελληνικού κινηματογράφου	131
ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΤΑΜΠΑΚΑΚΗΣ	

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στο νηπιαγωγείο: Ένα διαθεματικό πρόγραμμα με τη συμμετοχή αναπαραστατικών τεχνικών για την προαγωγή της ψυχοκινητικής γνωστικής και συναισθηματικής μάθησης των νηπίων	149
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΖΑΡΑΓΚΑΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΙΟΓΚΟΥ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΙΤΟΣ & ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΥ	

Κίνηση και τέχνες για μάθηση και ευ ζην (well being): Διαθεματικές και διαπολιτισμικές διαστάσεις στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση	169
ΕΥΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ	

Η αξία του κινητικού γραμματισμού από την πρώιμη παιδική ηλικία	185
ΑΛΤΑ-ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΘΕΡΜΟΥ & ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΡΗΓΑ	

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη μετασχηματιστική εκπαίδευση στο πλαίσιο της προσέγγισης "Learning by Design": Αξιοποιώντας την πολυτροπικότητα στην τέχνη των παραδοσιακών χορών	197
ΜΑΡΙΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ	

Σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας	213
ΛΙΤΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ & ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΖΑΡΑΓΚΑΣ	

«Όταν η Τέχνη ανταμώνει τον Αθλητισμό»: Εκπαιδευτικές προτάσεις για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας	247
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΙΟΓΚΟΥ & ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΖΑΡΑΓΚΑΣ	

Κινητικά παιχνίδια και θεατρικό παιχνίδι στην εκπαίδευση με στόχο την προαγωγή κινητικών και κοινωνικών δεξιοτήτων νηπίων	261
MARIA ΤΕΦΑ & ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΖΑΡΑΓΚΑΣ	

Κίνηση, τέχνη, λόγος και επιστήμη στο Παιδικό Φεστιβάλ του ΤΕΕΑΠΗ: Μια μελέτη περίπτωσης σχετικά με τις διδακτικές και παιδαγωγικές εφαρμογές του	273
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΗΤΣΑΚΟΥ & ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΡΗΓΑ	

Δραστηριότητες αθλητισμού και τέχνης από παιδιά σχολικής ηλικίας στο πλαίσιο της μη τυπικής εκπαίδευσης στην πόλη της Αλεξανδρούπολης	287
ΜΑΙΡΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ & ΕΙΡΗΝΗ ΦΑΛΕΚΑ	

Η απεικόνιση του αρχαίου αθλητισμού στα βιβλία Ιστορίας της εκπαίδευσης και η αξιοποίησή της στη διδασκαλία	303
ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ	

Κούροι, Κόρες, φυσική αγωγή και τέχνη στο νηπιαγωγείο	323
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΑΠΤΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΑ ΔΕΛΗΜΠΑΝΙΔΟΥ, ΖΗΣΗΣ ΡΑΠΤΗΣ & ΠΕΛΑΓΙΑ ΡΑΠΤΗ	

Η σχέση της μουσικοκινητικής αγωγής Orff με τη φυσική αγωγή: Ιστορική ανασκόπηση και προοπτικές	333
ΟΛΥΜΠΙΑ ΑΓΑΛΙΑΝΟΥ	

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ: ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ο χορός στο νηπιαγωγείο και η συμβολή του στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και ποιότητας κίνησης των παιδιών	349
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΛΟΛΑ & ΕΥΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ	

Προτάσεις για τη βελτίωση της κοινωνικής συμπεριφοράς και της αυτοεκτίμησης ατόμων στο φάσμα του αυτισμού μέσα από την αθλητική δραστηριότητα	367
ΔΗΜΗΤΡΑ ΓΚΑΤΖΟΓΙΑ & ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΖΑΡΑΓΚΑΣ	

Οι μασκότ των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων: Καλλιτεχνικές, κοινωνικές και εκπαιδευτικές διαστάσεις	383
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΘΑΝΟΣ & ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΣΑΤΣΑΚΗΣ	

Η εμπειρία ροής στη μουσική και τον αθλητισμό: Αναζητώντας στιγμές ευτυχίας στην εκπαίδευση.....	401
ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΡΑΠΤΗΣ	

Όταν η μουσική συναντά τον αθλητισμό: Σχηματισμός κοινοτήτων, μάρκετινγκ και πολιτιστικές βιομηχανίες	413
ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ	

Αντιλήψεις γονέων για την ψυχολογική ευεξία της ποιότητας ζωής εφήβων μαθητών Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού	427
ΛΕΜΟΝΙΑ ΔΑΡΓΙΝΙΔΟΥ & ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΟΥΛΙΜΑΡΗΣ	

Πρωτόγονη έκφραση: Εκτόνωση άγχους και αναδόμηση της αυτοπεποίθησης	441
ΜΑΡΙΑ ΓΑΛΑΝΗ & ΑΝΘΗ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ	

Από την τέχνη και τον αθλητισμό στην παιδεία, την πολιτική και τη δικαιοσύνη στην πλατωνική φιλοσοφία	455
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΛΑΝΗΣ	

Αθλητισμός, τέχνη και ιδεολογία: Η Ολυμπιακή Έκθεση Τέχνης κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του Βερολίνου (1936) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΡΓΙΑΝΑΣ	467
---	-----

Η παραγωγή, κατανάλωση και διάχυση των ειδήσεων των αθλητικών sites στα social media ΕΛΕΝΑ ΝΤΖΑΦΕΡΗ & ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΠΕΛΟΣ	479
--	-----

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μᾶτερ ὦ χρυσοστεφάνων ἀέθλων, Οὐλυμπία,
δέσποιν' ἀλαθείας, ἵνα μάντιες ἄνδρες
ἐμπύροις τεκμαιρόμενοι παραπειρῶνται
Διὸς ἀργικεραύνου, εἴ τιν' ἔχει λόγον ἀνθρώπων
πέρι μαιομένων μεγάλαν ἀρετὰν θυμῷ λαβεῖν,
τῶν δὲ μόχθων ἀμπνοάν.

ἄνεται δὲ πρὸς χάριν εὐσεβίας ἀνδρῶν λιταῖς·
ἀλλ' ὦ Πίσας εὐδενδρον ἐπ' Ἀλφεῷ ἄλσος,
τόνδε κῶμον καὶ στεφαναφορίαν δέξαι,
μέγα τοι κλέος αἰεὶ,
ᾧτινι σὸν γέρας ἔσπετ' ἀγλαόν.

Ὡ μητέρα των χρυσοστέφανων αγώνων, Ολυμπία,
κυρά της αλήθειας, οι μάντηδες
γυρεύουν τα σφάγια να μάθουν μήπως
ο λαμπροκεραύνιος Δίας στέλνει μήνυμα στους ανθρώπους
που η καρδιά τους λαχταράει τη μεγάλη νίκη,
να πάρουν μια ανάσα από τα βάσανα.

Οι δεήσεις των ευσεβών εισακούονται:
Ἄλσος της Πίσας, με τα όμορφα δέντρα σου πλάι στον Αλφειό,
Καλωσόρισε τη θριαμβική πομπή τη στεφανωμένη
γιατί η δόξα είναι μεγάλη και παντοτινή
για εκείνον που παίρνει το λαμπρό σου έπαθλο!

Για τον Αλκιμέδοντα, τον Αιγινίτη, νικητή στην πάλη, 460 π.Χ.
Πινδάρου Ολυμπιονίκι, Ολυμπιονίκος XIII.
(Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Εκδοτική Αθηνών)

Η ανθρώπινη ύπαρξη είναι συνυφασμένη με δραστηριότητες και εκφάνσεις που την προστατεύουν, τη διαμορφώνουν, τη βελτιώνουν και την ομορφαίνουν. Τέτοια έκφανση της ανθρώπινης ζωής είναι και ο αθλητισμός, ο οποίος σχετίζεται άμεσα με την υγεία, την ψυχαγωγία, την κοινωνία, τον πολιτισμό, την καλαισθησία, αλλά και με την ηθική και πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου.

Η λέξη «αθλητισμός» παράγεται από τη λέξη «άθλος» (κόπος, αγώνας, επίτευγμα, κατόρθωμα, άμιλλα για το βραβείο «έπαθλο, άθλο» – αμιλλώμαι, αναμετρώμαι, ανταγωνίζομαι, αγωνίζομαι, παραβγαίνω, παλαίω διά τη νίκη) και δηλώνει τη σωματική, πνευματική και ψυχική προσπάθεια για υπεροχή σε ένα αγώνισμα το οποίο διέπεται από κανόνες και όρια.

Η αξία του αθλητισμού σε σχέση με την ανθρώπινη ζωή και τις αξίες της εκτιμήθηκε νωρίς σε κοινωνίες και πολιτισμούς που έδειχναν έμπρακτο σεβασμό για την ανθρώπινη ζωή, όπως ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός. Ο αθλητισμός αποτελούσε μέρος της αγωγής των αρχαίων Ελλήνων. Το αθλητικό ιδεώδες μέσα από το αρχαίο αγωνιστικό πνεύμα και την ύψιστη έκφασή του, που ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, αναβίωσε στη σύγχρονη εποχή και έγινε παγκόσμια αποδεκτό.

Η επιστήμη της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού μελετά τους νόμους της μεγιστοποίησης της σωματικής απόδοσης του ανθρώπου. Πρόκειται για επιστήμη «συνοριακού» χαρακτήρα, το γνωστικό πεδίο της οποίας βρίσκεται στο σημείο επαφής των βιολογικών, κοινωνικών και παιδαγωγικών επιστημών. Για τον λόγο αυτό αποτελεί επιστήμη σύνθεσης, στο πλαίσιο της οποίας μελετώνται οι μεταβολές της φυσικής και κινητικής ανάπτυξης του ανθρώπου που βρίσκεται κάτω από τη συστηματική και συνδυασμένη επίδραση των φυσικών ασκήσεων και άλλων παραγόντων του περιβάλλοντος (Χατζηχαριστός, 2003). Ο αθλητισμός είναι μια μορφή κοινωνικής δραστηριότητας: ο άνθρωπος, αξιοποιώντας τα φυσικά του χαρίσματα και συγκεκριμένα συστήματα μέσων, κανόνων και υποδομής, διαμορφώνει πολύτιμες αξίες που χαρακτηρίζουν έντονα το επίπεδο του πολιτισμού του, τόσο σε εθνική όσο και σε παγκόσμια κλίμακα.

Η προσφορά του αθλητισμού υπό το πρίσμα τού «μέτρον άριστον» σχετίζεται με οφέλη στη σωματική, την κοινωνική, την πνευματική, τη συναισθηματική και την εν γένει ψυχική υγεία και ευεξία. Ο αθλητής, στην προσπάθειά του να νικήσει ή ακόμα και να αθληθεί χωρίς ανταγωνισμό (αθλητισμός ψυχαγωγίας, αν και σε αυτή την περίπτωση υπάρχει ανταγωνιστής, που είναι ο ίδιος ο εαυτός μας, η προσπάθεια βελτίωσης των ικανοτήτων μας), βρίσκεται σε σωματική και πνευματική εγρήγορση και ετοιμότητα (έχει ακριβή αίσθηση του χώρου και του χρόνου, της θέσης του και των αντιπάλων του, αντιλαμβάνεται την εξέλιξη της κινητικής φάσης,

εμφανίζει αυτόματες κινητικές απαντήσεις κ.ά.). Με τον αθλητισμό, λοιπόν, πέραν της επιδέξιας κινητικής ανάπτυξης, προάγονται η αντίληψη, η εστίαση-διατήρηση της προσοχής, η οξυδέρκεια, η φαντασία –μέσω της νοερής απεικόνισης των εξελίξιμων κινητικών φάσεων–, η κρίση και η οξύνοια. Αντίστοιχα, τα οφέλη του αθλητισμού στον ανθρώπινο ψυχισμό («ψυχική σφαίρα») αφορούν την αγωνιστικότητα, την πειθαρχία, την αποφασιστικότητα, την αυτοπεποίθηση για τη νίκη, την επιμονή και την υπομονή, τη θέληση και την αυτοκυριαρχία, τη στοχοθέτηση και την προσπάθεια για την εκπλήρωση του στόχου. Ο αθλητής ως άτομο διαμορφώνει ισχυρό χαρακτήρα, ικανό να αντέχει τις δυσκολίες όχι μόνο της άθλησης αλλά και γενικότερα της ζωής.

Ο αθλητισμός ψυχαγωγεί –με την έννοια της διασκέδασης– και γίνεται παιχνίδι, ξεκούραση και αποφόρτιση. Πολλές φορές αποτελεί ευκαιρία διαφυγής από τις πιεστικές απαιτήσεις της καθημερινής εργασιακής ρουτίνας, δίνοντας στον άνθρωπο τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τη φύση, αφού η φυσική-αθλητική δραστηριότητα αλλά και πολλά αθλήματα τις περισσότερες φορές εκτελούνται στο φυσικό περιβάλλον.

Ο αθλητισμός και ιδιαίτερα οι μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις προσφέρουν στον φιλάθλο θέαμα, συγκίνηση, ενθουσιασμό, υπερηφάνεια από τη νίκη ενός αθλητή ή μιας ομάδας (αλλά και απογοήτευση από την ήττα). Η συμμετοχή, το συμπάσχειν και η ταύτιση με τον αθλητή ή την ομάδα είναι η ουσία της ύπαρξης και της ψυχαγωγίας του φιλάθλου θεατή.

Επιπλέον, ο αθλητισμός δίνει σε πολλούς ανθρώπους την ευκαιρία για συνύπαρξη, επικοινωνία, συνεργασία και δημιουργία. Σε κάποιους αθλητές προσφέρει κοινωνική καταξίωση και αναγνώριση, δίνει ευκαιρίες για έντονες εμπειρίες και ενδιαφέροντα για τη ζωή, ενώ για άλλους αθλητές αποτελεί μέσο προσωπικής ανάδειξης, καθώς και εξάλειψης του κοινωνικού στιγματισμού. Η απόδοση στα διαφορετικά αθλήματα εξαρτάται από ένα εύρος κινητικών, διανοητικών και ψυχικών χαρακτηριστικών και ικανοτήτων που συνδέονται με ευκαιρίες για ανάπτυξη και εξάσκηση αυτών των ικανοτήτων/γνωρισμάτων. Ο αθλητισμός αποτέλεσε βασικό παράγοντα της εξάπλωσης του αντιρατσιστικού κινήματος. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες και ο αθλητισμός εν γένει υπήρξαν ο στίβος στον οποίο όλοι, ξεκινώντας από την ίδια αφετηρία, μπορούσαν να αποδείξουν τις ικανότητές τους. Τα διάφορα κοινωνικά κινήματα επέτρεψαν σε όλους να αναπτύξουν μια αίσθηση κοινότητας, η οποία, ιδωμένη υπό το πρίσμα του αθλητισμού, είναι ανεξάρτητη από τα εθνικά και πολιτικά συμφέροντα. Η κοινωνία αντιλαμβάνεται τον αθλητισμό, τους αγώνες και τα αθλήματα ως κοινωνικό δημοκρατικό επίτευγμα, το οποίο κρίνεται και αποτιμάται όχι με βάση το χρώμα του δέρματος ή το πολιτισμικό υπόβαθρο, αλλά με βάση την απόδοση. Η ομορφιά

του αθλητισμού ενέπνευσε ποιητές, γλύπτες, ζωγράφους, μουσικούς, συντελεστές του κινηματογράφου, οι οποίοι δημιούργησαν αριστουργήματα, όπως είναι οι επινίκιες ωδές του Πινδάρου, του ποιητή που ύμνησε νικητές σε πανελλήνιους αγώνες.

Όπως αναφέρεται στην πρώτη θεμελιώδη αρχή του Ολυμπιακού Χάρτη (Miguel, 2011): «Ο Ολυμπισμός είναι φιλοσοφία ζωής που προωθεί και συνδυάζει σε αρμονικό σύνολο τις αρετές του σώματος, της βούλησης και του πνεύματος. Συνδέοντας τον αθλητισμό με τον πολιτισμό και την παιδεία, ο Ολυμπισμός προσπαθεί να δημιουργήσει έναν τρόπο ζωής που στηρίζεται στη χαρά της προσπάθειας, την εκπαιδευτική αξία του καλού παραδείγματος αλλά και τον σεβασμό για τις θεμελιώδεις οικουμενικές και ηθικές αξίες».

Σύμφωνα με την παραπάνω αρχή, η φιλοσοφία ενός ατόμου ή ενός φορέα (συλλόγου, ένωσης ή ομοσπονδίας) που ασχολείται με τον αθλητισμό είναι ένας συνδυασμός αθλητισμού, εκπαίδευσης, κουλτούρας, κοινωνικοποίησης και ηθικής.

Από την άλλη, υπάρχουν πολλά αρνητικά φαινόμενα που συνδέονται με τον αθλητισμό, όπως η εμπορευματοποίηση, το ντόπινγκ, η διαφθορά, τα παράνομα στοιχήματα, η προβολή της χώρας μέσω ανταγωνισμού και ο φανατισμός (εθνικός). Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η μορφή του αθλητισμού στη σημερινή εποχή λειτουργεί αποπροσανατολιστικά για κάποιο τμήμα της νεολαίας (Σταμίρης, 1991). Υπήρχαν, υπάρχουν και πάντα θα υπάρχουν προβλήματα ανεργίας, φτώχειας και περιθωριοποίησης, και άτομα που βιώνουν τέτοιες καταστάσεις στρέφουν με ευκολία το ενδιαφέρον τους στην υποστήριξη μιας ομάδας (οπαδική συμπεριφορά) ή συσχετίζουν την προβληματική τους κατάσταση και τα δεινά που βιώνουν με τις αντίπαλες ομάδες και τους διαιτητές. Χωρίς να συνειδητοποιούν ουσιαστικά τις πραγματικές τους δυσκολίες, προβαίνουν σε επιζήμιες, καταστροφικές πράξεις για να εκτονώσουν τη δυσарέσκεια που νιώθουν.

Ο αθλητισμός όμως είναι κορυφαία ανθρωπιστική αξία, και καμιά σκοπιμότητα που συνδέεται με τα προαναφερθέντα δεινά δεν μπορεί να την υπονομεύσει. Αυτό πρέπει να γίνει συνείδηση και βίωμα του σύγχρονου ανθρώπου και μόνο τότε θα εκλείψουν ή θα μετριαστούν τα αρνητικά φαινόμενα. Προς ενίσχυση και τόνωση της ανθρωπιστικής κατεύθυνσης του αθλητισμού, η τέχνη, με τις πολλαπλές εκφράσεις της και με δάνεια προερχόμενα από διάφορες θεματικές του αθλητικού γίγνεσθαι, έρχεται να μας το υπενθυμίσει. Η αξία της έννοιας «αθλητισμός και τέχνη» καθιστά την τέχνη έναν φακό που συγκεντρώνει την ακτινοβολία γενικά της ζωής και ειδικά του αθλητισμού, και τη μεταδίδει συμπυκνωμένη κατά τρόπο που να επιτελεί παιδαγωγικό, μορφωτικό και κοινωνικό έργο. Ο ρόλος της τέχνης

στον αθλητισμό είναι ρόλος ενεργού παράγοντα τόσο στο αθλητικό και το παιδαγωγικό όσο και στο ψυχοκοινωνικό γίνεσθαι, ένας ρόλος τον οποίο επιβάλλει η ίδια η αναγκαιότητα της ύπαρξής της.

Η τέχνη υποδηλώνει τις ανθρώπινες δραστηριότητες που αποβλέπουν στην επίτευξη ενός σκοπού. Στην κοινή χρήση, περιορίζεται σε δραστηριότητες που προϋποθέτουν δημιουργική ικανότητα, εφευρετικότητα, κρίση και επιδεξιότητα, και αποσκοπούν πρωταρχικά στην ικανοποίηση των καλαισθητικών συναισθημάτων του ανθρώπου (καλές τέχνες) (Thomas, 1989). Η προσπάθεια εξωτερίκευσης ή αναπαράστασης και επικοινωνίας των ιδεών και των συναισθημάτων του ανθρώπου με διάφορες μορφές (πλαστική, εικαστική, τονική, μιμητική κ.ά.), που απηχεί τον υπαρξιακό χαρακτήρα του ανθρώπου, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως τέχνη. Η προσπάθεια της αναπαράστασης υπονοεί τη σύλληψη της ιδέας μέσω μιας νοερής εικόνας ή εικόνων, και την έκφρασή της με καλαίσθητο τρόπο. Τα χαρακτηριστικά του δημιουργού-καλλιτέχνη είναι η ευαισθησία, η πνευματικότητα και η τεχνική επιδεξιότητά του, ενώ τα χαρακτηριστικά του δημιουργήματός του είναι η μορφή και το περιεχόμενό του. Σε ένα έργο τέχνης με αθλητικό περιεχόμενο και μορφή, πέραν της σωματικής και κινητικής καλαισθησίας, συμπυκνώνονται κοινωνικές και ηθικές αξίες. Το αληθινό δημιούργημα δεν είναι αποκύημα κάποιας ιδιότροπης φαντασίας του ατόμου. Είναι προϊόν επεξεργασίας και σύνθεσης εντυπώσεων, ιδεών και συναισθημάτων ενός κοινωνικού ανθρώπου. Όσο ο καλλιτέχνης γνωρίζει και νιώθει τη ζωή των συνανθρώπων του και όσο πιο ενεργά συμμετέχει στην κοινωνική ζωή, τόσο πιο πλούσιο και ζωντανό έργο θα μας δώσει. Το δημιούργημά του γίνεται παράγοντας διαμόρφωσης και εξέλιξης της πραγματικότητας. Η πνευματική ζωή στο βάθος είναι ενιαία για όλους τους ανθρώπους και για όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας. Στο αληθινό δημιούργημα διακρίνουμε τη λογική με την ηθική, την ευαισθησία με την πνευματικότητα, την αλήθεια με την ελευθερία και τη δικαιοσύνη, την επιμέλεια στην έκφραση, την αναλογία και τη συμμετρία, την αρμονία, τον ρυθμό – και μόνο τότε βλέπουμε μπροστά μας το κάλλος.

Στα αρχαία γυμναστήρια και τις παλαιότερες σύχναζαν διάσημοι σοφοί οι οποίοι ασκούσαν το έργο της αγωγής και της παιδείας με έναν τρόπο εντελώς ακατανόητο για εμάς σήμερα. Το ιδανικό του αρχαίου εφήβου ήταν να γίνει «καλός κάγαθος». Το «καλός» αναφερόταν στο εξωτερικό παράστημα και τη σωματική ρώμη, ενώ το «κάγαθος» ανταποκρινόταν στον εσωτερικό άνθρωπο, όπως και σήμερα. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, τη σημασία που δίνεται, σε ό,τι αφορά την αγωγή και την εκπαίδευση από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τις μέρες μας, στις έννοιες «κάλλος» και στο «καλός κάγαθος», στη μορφωτική και παιδευτική τους σημασία και στην κατάκτησή τους. Για

όλους αυτούς τους λόγους που αναπτύχθηκαν παραπάνω, ο αθλητισμός και η αθλητική αγωγή με τις κοινωνικές, παιδαγωγικές και καλλιτεχνικές εκφάνσεις τους κρίνονται ως αναγκαία μέσα διδακτικής προσέγγισης των παιδιών.

Οι παραδοσιακοί τρόποι εκπαίδευσης στο σχολείο πολλές φορές χαρακτηρίζονται ως γνωσιοκεντρικοί και ποσοτικοί, και δεν μπορούν πλέον να συνεισφέρουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών παρά μόνον στον γνωστικό τομέα. Η Διεθνής Επιτροπή της UNESCO, στην έκθεσή της για την εκπαίδευση, επισημαίνει τέσσερις βασικούς άξονες οι οποίοι διευκολύνουν την προσαρμογή της εκπαίδευσης στις αλλαγές της κοινωνίας. Σύμφωνα με αυτούς, θα πρέπει: (α) να μαθαίνουμε πώς να μαθαίνουμε, (β) να μάθουμε πώς να ενεργούμε, (γ) να μάθουμε πώς να συμβιώνουμε με τους άλλους, και (δ) να μάθουμε πώς να υπάρχουμε. Βασικό ρόλο στα παραπάνω καλούνται να διαδραματίσουν η συνεργατικότητα, η απαλλαγή από αποκλεισμούς και η ανάπτυξη στάσεων και δεξιοτήτων απαραίτητων για τον σημερινό δημοκρατικό πολίτη.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση για τον Αθλητισμό και τη Φυσική Αγωγή (NASPE – National Association for Sports and Physical Education, 2004: 6-7· Donelly, Mueller & Gallahue, 2019: 27-28), στα οφέλη για τα παιδιά από την εφαρμοσμένη ποιοτική φυσική αγωγή –πέρα από την ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων και της φυσικής κατάστασης– περιλαμβάνονται και η αυτοπειθαρχία, η ανάπτυξη υπευθυνότητας για την προσωπική υγεία, την ασφάλεια και την καλή σωματική κατάσταση, ο βελτιωμένος ηθικός συλλογισμός και η ηθική κρίση, η ανάληψη της ευθύνης της συμπεριφοράς, η συνεργασία, η απελευθέρωση της έντασης και του άγχους, η διευκόλυνση της συναισθηματικής σταθερότητας και ανθεκτικότητας, η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των συνομηλίκων, η αυτοπεποίθηση και η αυτοεκτίμηση, καθώς και η στοχοθεσία.

Για να ελέγξουμε κατά πόσο η καλλιτεχνική, παιδαγωγική και ψυχοκοινωνική διάσταση του αθλητισμού είναι αναγκαία στη σύγχρονη κοινωνία, θα πρέπει να μελετήσουμε τον άνθρωπο και την κοινωνία, καθώς και τη διαλεκτική σχέση αυτών των δύο εννοιών. Η ομαλή ανάπτυξη και εξέλιξη των ψυχοσωματικών λειτουργιών του ανθρώπου καθίσταται δυνατή μόνο με την αγωγή, η οποία πρέπει να είναι συστηματική και μεθοδευμένη, και να τελεί υπό επιστημονική καθοδήγηση (Πυργιωτάκης, 2009). Χωρίς διαρκή αγωγή και εκπαίδευση δεν είναι δυνατόν να επιβιώσουν ούτε το άτομο ούτε η κοινωνία. Η αναγκαιότητα της διαρκούς αγωγής και εκπαίδευσης διαπιστώνεται τόσο από πλευράς ανθρωπολογικών όσο και κοινωνικών δεδομένων (Πυργιωτάκης, 2009).

Στον παρόντα συλλογικό τόμο καταβάλλεται προσπάθεια παρουσίασης πτυχών της επιστήμης του αθλητισμού που, αν και φαινομενικά μπορεί να

μην αποτελούν άμεσο πεδίο μελέτης και ενδιαφέροντος, αναδεικνύουν την πολύσημη και πολύμορφη εφαρμογή τους σε διακριτά επιστημονικά πεδία. Η δυναμική παρουσία του αθλητισμού, και της κίνησης ευρύτερα, στην καθημερινότητα είχε τεράστιο αντίκτυπο σε εκπαιδευτικές, ψυχολογικές και κοινωνικές λειτουργίες της ανθρώπινης ζωής, ενώ ταυτόχρονα αποτέλεσε κύρια πηγή σύλληψης ιδεών για την εγχώρια και διεθνή τέχνη. Η ομορφιά και η ίδια η πράξη της άθλησης ενέπνευσαν ποιητές, γλύπτες, λογοτέχνες, σκηνοθέτες και μουσικούς να δημιουργήσουν. Η άθληση όμως βοηθά επίσης τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν ψυχικές ασθένειες, όπως το άγχος, και να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Παιδαγωγοί, κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, μουσικοί, εικαστικοί, εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής και ερευνητές, με άξονα τον επιστημονικό τους λόγο, βοήθησαν ώστε ο αθλητισμός να μη γίνεται αντιληπτός μόνο ως νευρομυϊκές απαντήσεις του σώματος, αλλά και να εξετάζεται υπό το πρίσμα καλλιτεχνικών, ψυχοπαιδαγωγικών και κοινωνιολογικών διαστάσεων. Στο παρόν σύγγραμμα ο αναγνώστης, μελετώντας μια πληθώρα επιστημονικών εργασιών, θα διαπιστώσει τον πλουραλισμό της αθλητικής δραστηριότητας μέσω των καλλιτεχνικών, παιδαγωγικών και ψυχοκοινωνικών προεκτάσεών της. Διδακτικές προεκτάσεις που μπορούν, μέσα από τις διαφορετικές εναλλακτικές προσεγγίσεις της διδασκαλίας και της μάθησης, να προάγουν δεξιότητες, γνώσεις, στάσεις και αξίες.

Σύμφωνα με τον Μαρσαγγούρα (1998), είναι αυτονόητο ότι η κριτική σκέψη ως προωθημένη μορφή σκέψης αποτελεί βασική επιδίωξη της διδακτικής πράξης. Κι αυτό διότι το κριτικά σκεπτόμενο άτομο, στο οποίο αποβλέπει η εκπαίδευση, έχει την ικανότητα και τη βούληση να αποστασιοποιηθεί προς στιγμήν από τις προσωπικές πεποιθήσεις, τις κοινωνικογνωστικές προκαταλήψεις και τα συμφέροντά του, να εξετάσει τα πραγματικά και λογικά στοιχεία τα οποία στηρίζουν και ερμηνεύουν έννοιες, πληροφορίες, σχέσεις, κρίσεις, συλλογισμούς, φαινόμενα, στάσεις και σκόπιμες πράξεις, και στη συνέχεια να αναζητήσει τις παραδοχές και τις συνεπαγωγές κάθε άποψης και τους δυνατούς τρόπους θεώρησης των πραγμάτων από διαφορετική σκοπιά. Η κριτική σκέψη ως οργανωμένη διαδικασία επεξεργασίας μετασχηματίζει τα πρωτογενή δεδομένα και παράγει γνωστικά προϊόντα που μπορεί να πάρουν τη μορφή εννοιών, κρίσεων, γενικεύσεων, σχημάτων, διαδικασιών, αξιών και στάσεων.

Χαρίλαος Κ. Ζάραγκας
Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΝ
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Βιβλιογραφικές αναφορές

- NASPE (National Association for Sports and Physical Education) (2004). *Moving into the future: National standards for physical education*, 2nd edn. Oxon Hill, MD: American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance.
- Donelly, F., Mueller, S., & Gallahue, D. (2019). *Αναπτυξιακή φυσική αγωγή για όλα τα παιδιά. Από τη θεωρία στην πράξη* (επιμ. Χ. Τζορμπατζούδης & Χ. Ευαγγελινού). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Miguel, A. (2011). Ο Ολυμπισμός ως κοινωνικό και εκπαιδευτικό εργαλείο στις παγκόσμιες κοινωνίες. Στο Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία (Επιμ.), *Πρακτικά της 51ης Διεθνούς Συνόδου για νέους συμμετέχοντες* (σσ. 204-217). Αρχαία Ολυμπία: ΔΟΑ.
- Thomas, R.T. (1989). «Τέχνη». Λήμμα στο *Ψυχολογική Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό* (τόμος 8, σελ. 4759). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγγούρας, Η. (1998). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας - Στρατηγικές διδασκαλίας - Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πινδάρου Ολυμπιονίκοι, Ολυμπιονίκος XIII. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Πυργιωτάκης, Ι. (2009). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Σταμίρης, Ι. (1991). Βία και Αθλητισμός. Στο Ι. Σταμίρης (επιμ.), *Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*. Αθήνα: Ζήτη.
- Χατζηχαριστός, Δ. (2003). *Σύγχρονο Σύστημα Φυσικής Αγωγής - από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.